D o k t o r

Abdulhalim Durma

Tayinle gelip gruba yeni katılan meslektaşımıza yabancılık çekmemesi ve çevreye daha kolay uyum sağlaması bakımından ilgi gösterirken, aklımıza bir cankurtaran simidi gibi, emekli hocamız geldi. Onu lokalde, her zamanki köşesinde gazetesini okurken bulduk. Aramızdaki samimiyetten ötürü hemen etrafını sarıp, yeni dostumuzu onunla tanıştırarak, bize yöreden bahsetmesini istedik. Buralı olduğumuz için, doğal olarak bize bildiklerimizi anlatacağını sanıyorduk. Geniş perspektifiyle konuşmaya başladığında, yanıldığımızı anlamamız uzun sürmedi.

-Bir yeri değerli yapan, orada yaşayanlardır, diye söze başladı. Eskilerin deyişiyle, ‘Şerefü’l mekan, bi’l mekin’. Bu söz ne kadar doğru, bilemem. Atalarımız buraya gelmeden önce de, bu toprakların verimliliğinden bahseden kitaplar kaleme alınmış. İnsanlar her çeşit sebze ve meyve bahçelerinin yer aldığı bu coğrafyanın zenginliğiyle ovada ve eteklerinden zirvesine doğru dağda çok sayıda küçük yerleşim yerleri oluşturmuşlar. İki bin yıl öncesinin coğrafyacısı, bu çokluğu masalsı bir sözcükle, ‘bin köy’ diye isimlendirmiş. Ancak, ortasından bir çayın aktığı vadinin belli kesimleri, kot farkının azlığı ve aşırı yağmurlar sebebiyle, zaman zaman sulak alanlara dönüşürmüş. Diğer taraftan, şeriyye sicillerine yansıyan mahkeme kayıtlarının bir kısmı, su kullanımının ihlali ile alakalıydı. Suyun bolluğu ise, çiftçilikle uğraşan halk tarafından değerlendirilerek, ürün çeşitliliğinde pirinç ekimine ağırlık verilmesini sağlamış. Böylece, yöre halkı tarafından bir övünç konusu olarak, ülkenin en kaliteli pirincinin bu bölgede yetiştirildiği anlatılırdı. Bununla

birlikte, yüzyıl kadar önce yeni rejimin çözmek zorunda olduğu büyük problemlerden biri de, bu konuyla ilgiliydi.

Yanımdaki arkadaş, şaşkınlıkla sordu. “Pirinçle mi ilgiliydi ?!..”

Hocamız belli belirsiz gülümsedi mi, anlayamadım, fakat soruya cevabı, hemen olmadı.

“Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma çabaları, gerçi bir yüzyıl daha önceden başlamıştı, fakat rejim değişmeden önceki bir on yıl, ağıtlara konu olan gidenlerin geri dönmediği ağır savaşlara sahne oldu. Bu yüzden, asker kaçakları konusu, siyasetin öne çıkan problemlerinden biri idi. Savaş bittiğinde ülkeyi üzerinde dumanları tüten bir harabeye benzetmek, pek de yanlış olmaz. Kendisini oluşturmakta olan yeni yönetimin karşısında, salgın hastalıklar ve yokluklar sebebiyle iş gücünü kaybetmiş bir toplum vardı. Yeniden inşa sürecinde, otoriteyi zorlayan seksenden fazla çeteyle birlikte zaman zaman isyana kalkışan unsurlar da, güvenlik tedbirleri almayı zorunlu hale getirmekteydi. Ancak diğer taraftan genel halk sağlığı problemi, ülkenin geleceği bakımından ekonomik gelişme ve ülke kalkınmasının önünde ciddi bir sorun teşkil etmekteydi. Küllerinden yeniden doğan zümrüdü anka efsanesiyle irtibatlandırılan bu hikayede, hayatını topluma adamış adeta isimsiz bir çok kahramanı görüyorum.

Pirinci unuttuğumuz hikayesine devam etmeden önce, bir soluk aldı.

“Genç Cumhuriyetin akıllı yöneticileri, problemin önemini biliyorlardı. Savaşlarda ölenlerin sayısının, salgın hastalıklarda ölenlerin sayısıyla mukayese edilemeyeceğini bizzat yaşamışlardı. Ülkenin hemen hemen yarısının hasta olduğu gerçeğiyle karşılaştıklarında, bu problemin başına hiç de sıradan olmayan saydam birini getirmekte tereddüt etmediler.

“Bu adamın kolları her zaman sıvalıydı. Eski rejim döneminde kazanmış olduğu engin bilgi ve tecrübeyi, kuruluşuna fiilen katıldığı yeni rejimin hizmetinde son nefesine kadar kullandı. Onun için, ‘Salus populi suprema lex esto’, idi. Yani, “Halkın sağlığı en yüksek yasadır”.

“Hekim kimliğini devlet adamlığı ile birlikte yürütebilen ender simalardan biri olarak tarihe geçti. Ancak onun üstesinden gelebileceği, zor zamanların müstesna insanıydı. Kaybedecek zamanı yoktu ve öncelikle ülkenin sağlık haritasını çıkardı. Yapılacak her iş, planlamaları ve uzun soluklu çalışmaları gerektiriyordu. Sayıları iki milyonu bulan göçmenlerin iskanı, yaralıların rehabilitasyonu, salgın hastalıklarla mücadele ve toplumsal sorunlar gibi hayati konularda dikkate değer bir performans sergiledi. Kısa sayılacak bir sürede hekim, hemşire, ebe ve sağlık memuru sayısı ikiye katlandı. Bakanlığın bütçesi, yoksul hükümet bütçesi içinde önemli bir paya sahipti. Yasal altyapının hazırlanması bakımından sağlıkla ilgili kanunlar ve tüzükler hazırlandı ve yürürlüğe girdi. Özetle, ülkede sağlık sisteminin temellerinin atılması onun döneminde gerçekleşti.

Soluk almak için bir an durdu.

“1920’li yılların başlarında ülkede sıtma, verem, frengi, trahom, tifo, dizanteri, cüzzam başta olmak üzere pek çok bulaşıcı hastalık yaygın halde idi. Savaşlar, büyük göçler ve nüfus hareketleri salgınların çeşitliliğinin ve yayılma hızlarının artmasına yol açmıştı. Salgın hastalıklara karşı ülke çapında uzun soluklu, büyük ve zorlayıcı bir mücadele verildi. Bunlardan sıtma hastalığı, çok eski zamanlardan beri büyük bir afet olarak hüküm sürmüş, savaş, sosyal karışıklıklar, ekonomik çöküntüler gibi olumsuz faktörlerin hüküm sürdüğü dönemlerde alevlenerek insanlığa büyük zarar vermişti. Sıradan insanların yanı sıra krallar, papalar, toplumun önde gelen

isimleri, hatta şehirler ve krallıklar hep sıtmanın kurbanı oldular.

“Bakanlığı döneminde onyedi milyon insan sıtma taramalarına alındı, beş milyonu tedavi edildi. Bu amaçla ülke dışından ithal edilen yedi ton parasız ilaç dağıtıldı. Yine aynı dönemde hastalığa karşı mücadele çalışmaları kapsamında, içinde yaşadığımız bu coğrafya da dahil olmak üzere, 1.000 km uzunluğunda su drenaj kanalı açıldı ve üçyüzelli kilometrekare bataklık alan kurutuldu.

“Çok eskiden beri bilinen ve körlüğe neden olan trahom hastalığı Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda, ülkenin en önemli sağlık sorunlarından biri olarak göze çarpmaktaydı. Güney doğuda yaşayan halkın hemen hemen yarısının bu hastalığa yakalandığı, kasabaların adeta ‘körler memleketi’ haline geldiği anlatılmaktaydı. Trahom hastaneleri açıldı. Başlangıçta tedavi edilen trahomlu olgu sayısı üç bin civarında iken bu sayı 20 sene zarfında 120 binlere ulaşmış, yoğun tedavi çabalarıyla da yeni vaka oranı muayene edilenler arasında hemen hemen dörtte bire düşürülmüştü.

“Frengi Savaş Ekiplerinin yaptığı tarama muayeneleri ile yirmi yıl zarfında yaklaşık 2 milyon 250 bin kişi muayene edilmiş ve bunların 86 bini frengili bulunmuştu.

“Mülteciler arasında 1929 ve 1930 yıllarında görülen çiçek vakaları ülkenin bazı bölgelerinde salgınlara sebep oldu. Bunun üzerine çiçek hastalığına karşı büyük bir mücadele başlatıldı. Sınır kapılarının denetim altına alınması ve bunun yanında yürütülen yoğun aşılama ve tedavi çalışmaları neticesinde çiçek hastalığı bir kaç sene zarfında tamamen kontrol altına alınmış oldu.

“Komşu ülkelerde çıkan kolera salgınlarının alınan tedbirlerle yurda yayılması önlendi. Uzak Doğu’da 1939 yılında bir kolera salgını çıkması üzerine, Çin’e Merkez

Hıfzıssıhha Enstitüsü laboratuvarlarında üretilen 1 milyon doz kolera aşısı gönderildi.

“Kurtuluş Savaşı sırasında, ülkede kuduz hastalığına karşı aşılama ve tedavi çalışmalarında güçlüklerle karşılaşılmıştı. Bu duruma çözüm üretmek için onun talimatıyla savaş döneminde önceden tedavihanede çalışmış olan bir meslektaşı yeni başkentten payitahta gönderilmişti. Bu gözüpek adam, payitahttaki tedavihane sorumlusu doktordan gizlice tedarik ettiği virüslü bir tavşanı, birinden diğerine nakiller yaparak ve İngiliz polisinin takibinden kaçırarak yeni başkente getirmiş ve kuduzla ilgili bir müessesenin burada ilk kez kurulmasını sağlamıştı. Bilahare yeni rejimin ilk yıllarında ülkenin muhtelif kentlerinde kuduzla ilgili dispanserler açıldı. Ayrıca, yurdun değişik bölgelerinde çok sayıda “Kuduz Aşısı İstasyonları” kuruldu.

“Cumhurbaşkanı tarafından kendisine başbakanlık teklif edildiğinde, bunu ‘ülkeyi mecbur kalmadıkça savaşa sokmama’ şartı ile kabul etmişti. Başbakanlığı döneminde, büyük can kayıpları yaşanan ve her yeri alt üst eden deprem ve sel felaketleri, ülkeyi derinden sarsacak boyutlardaydı. Dünya Harbinin başlaması ile birlikte, askeri tecrübenin gereği olarak, savaştan uzak durmak kararlılığıyla birlikte, ülkede kısmi seferberlik ilan edildi ve bir milyondan fazla çalışma dönemindeki genç insan, tedbiren silah altına alındı.

"Rejimin nihai hedeflerinden olan ‘Halkçılık’ ilkesinin bir gereği olarak ‘Devletçilik’ ilkesinin uygulanmasına önem ve öncelik vermişti. Savaşın getirdiği ekonomik zorluklara rağmen, halk sağlığına ve tıp eğitimine yapılan yatırımlar, uzun vadede ülkenin sosyal devlet yapısının güçlenmesine katkıda bulunmuştu.

“Ne var ki, savaşın getirdiği zorlu ekonomik koşullar altında, devlete ekonomiye geniş müdahale

yetkileri veren kanun çıkarıldı. Bu kanunla hükümet, insanların mallarına el koyma, fiyatları düzenleme, çalışma saatlerini artırma ve tatilleri kaldırma gibi yetkiler elde etmişti. Ancak, üretim araçları yetersizliği, nakliye ve dış alım sıkıntıları arz-talep dengesini bozmuş, enflasyon ve karaborsacılık gibi sorunlar ortaya çıkmıştı. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumun savaş nedeniyle kötüleşmesi, halk için tahammül edilemez boyutlara ulaşmıştı. Savaşın başlamasıyla birlikte ülkenin ekonomik altyapısı yetersiz kalmış, bu yetersizlik, hükümeti radikal önlemler almaya itmişti. Ayrıca, uygulamadaki aşırılıklar ve kötüye kullanımlar, halkta büyük bir memnuniyetsizliğe yol açtı. Bu, bir politikanın iyi niyetli başlangıcının, uygulama ve denetim eksiklikleri nedeniyle, nasıl olumsuz sonuçlar doğurabileceğine dair talihsiz bir örnekti. Kanun, ülkeyi savaşa karşı yeterli ve hazırlıklı kılsa da, sonuçları halk için tam bir felaket oldu. Halkın elinden, aç bırakılmak pahasına gıda maddeleri toplanmış, ancak bu gıda maddeleri toplama ve depolamadaki beceriksizlik yüzünden yol kenarlarında ya da ambarlarda çürütülmüştü. Halkın bunu görmesi, hükümete karşı öfkelenmesine ve her olumsuzluktan onu sorumlu tutmasına yol açmıştı. Bazı memurlar ve parti önde gelenleri kanunu kötüye kullanarak halktan aldıkları araç, mülk ve gıda maddelerini kendilerine peşkeş çekmiş, stokçularla iş birliği yaparak halkın aleyhine maddi menfaat sağlamıştı. Şüphesiz, bu durum halkın güvenini kökünden sarsmıştı.

“Tabiatıyla, hükümet gıda ve tüketim mallarına el koyduğunda fiyatlar artmış ve karaborsa yaygınlaşmıştı. Sonunda ekmek, şeker gibi temel gıda ürünleri karneyle verilmeye başlanmıştı. Karaborsa durdurulamamış ve hükümet karaborsayla mücadelede başarısız olmuştu. Fakat her şey bir yana . . .

“İnsanlara ölümün ne kadar yakın olduğunu iyi bilenlerdendi ve önsezisi, her zaman başkaları için karşılaştığı Ölüm Meleği’nin sonunda kendisi için geldiğini söylüyordu. Ruhunun inceliğiyle yardımcısından, “etrafı telaşa vermeden bir doktor çağırmasını” istedi. Ne var ki, kısa süre sonra gelen doktor, yapabilecek hiçbir şey olmadığını gördü. Devlet, adamını kaybetmişti. Hayatı boyunca huzuru hissedip hissetmediğini bilemem; ama etrafında olup bitenlerin hala farkında olduğu o sükunet halinden sonsuz uykusuna geçerken, bir anlığına da olsa huzuru bulmuş olmasını hayal ediyorum.

“Doğal olarak, ülke mateme girdi. Bayraklar yarıya indirildi. Törene devletin ileri gelenleri ve kalabalık bir halk topluluğu katıldı. Cenaze namazının ardından naaşı Sağlık Bakanlığı önüne getirildi. Burada yapılan son törenin ardından Asri Mezarlıktaki ebedi istirahatgahına defnedildi.

Soluklarımızı tuttuğumuz kısa bir ölüm sessizliği yaşadık. Bu belki sadece birkaç saniye sürdü. Ancak, nedense bize uzun gelmişti.

“Koruyucu tıp ve halk sağlığı bilim dallarına ve bunlar sayesinde elde edilen bilgi birikiminin ülke hekimlerine kazandırılmasına ve bunların sahada uygulanmasına büyük önem vermekteydi. Onun rüyası ve en büyük eseri olan Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü’nün adı, ölümünden sonra kanunla merhum doktor başbakanın ismini de içine alacak şekilde değiştirildi. Ancak, kuruluşundan yaklaşık doksan yıl sonra, enstitünün uzun yıllar boyunca karşılaştığı idari, teknik ve mali zorluklar sonucunda kapatılması, ülkenin köklü bir kamu sağlığı kurumunun yitirilmesine ve koruyucu sağlık alanındaki hafızasının kaybıyla yeteneklerinin ciddi şekilde zayıflamasına yol açtı. Diğer deyişle, sadece bir kurum kapanmış olmadı, Hygieia’nın kasesi devrildi,

Panakeia’nın iksiri kurudu, Asklepios’un asası yerlere savruldu.

“Onun bir doktordan beklenen hastasıyla empati kurma yeteneği, devlet adamı da olmasıyla hasta bir toplumla empati kurmaya doğru genişleyen bir niteliğe dönüşmüştü. Küçük beynim bunun nasıl bir şey olduğunu kavrayamıyor. Hastaların acılarını ve endişelerini anlama, onlara şefkatle yaklaşma yeteneğinin artık ülkenin bütün insanlarını kucaklayacak şekilde yaygınlaşması, sadece bu meslekte karşılaşılabilecek, ancak tasavvur edilemeyecek olgunlaşmış bir ruh halini düşündürüyor.

Yeni dostumuz, mazeretine binaen izin isteyerek aramızdan ayrılıncaya kadar sessizlik sürdü.

“Hipokrat’ın yemin metninde varlık sebebi kendisinde olan bir hedefi görürüz. Halbuki, tıpkı cüzdan vicdan ikilemiyle bu yemini aşındıran özel sağlık kurumlarının hayata tutunma çaresizliğinin istismarını yansıtan anlayışında olduğu gibi, devletin nüfus politikası adına sağlıklı nesillere ihtiyacı vardı. Cumhuriyet'in ilk on yılında uygulanan sağlık politikaları ve nüfus artışı arasındaki ilişki, "On yılda on beş milyon genç yarattık her yaştan" ifadesinin somut bir dayanağıdır. "On beş milyon genç" ifadesi, bu dönemde doğan ve hayatta kalmayı başaran, sağlıklı bir şekilde büyüyen yeni nesli temsil eder. Bu, sadece bir sayı değil, aynı zamanda ülkenin insan gücü potansiyelinin canlanması ve geleceğe yönelik umutların yeşermesi anlamına geliyordu. Bu bağlamda, marştaki bu dize, sağlık hizmetlerinin doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkan demografik güçlenmeyi de vurgular.

“Salgın hastalıklar, yetersiz beslenme, savaş ve göçler nedeniyle nüfus büyük oranda azalmış, ortalama ömür kısalmıştı. Yeni kurulan Cumhuriyet rejimi için sağlıklı ve güçlü bir nüfus, ülkenin yeniden inşaı ve

kalkınması için hayati önem taşıyordu. Güçlü bir ülke savunması için, ekonominin gelişmesi için sağlıklı nesillere ihtiyaç vardı. Ve sağlıklı nesiller için de sağlam bir sağlık sistemine ihtiyaç vardı. Onun devlet adamı rolüyle sağlık adamı rolünü bir çatışma olmadan nasıl başarıyla bir arada yerine getirdiğini takdir etmekten kendimi alamıyorum.

“Arada bir temcit pilavı gibi ısıtılıp ısıtılıp ileri sürülen ve üstelik kültürden güçlü destek alan ‘bekarlık kanunu’ tekliflerine de dönemin nüfus politikası adına bakmak yanlış olmaz. Evlilik çağında olan erkek ve kadınların bekar olmaları halinde vergiye tabi tutulmaları gibi absürt tekliflerin ortaya atılmış olmaları, espriyle söyleyecek olursak, dönem vekillerinin hiç de boş olmadıklarının işareti sayılabilir. Diğer taraftan, günümüze gelince, son 10 yılda yalnız yaşayanlarda yüzde 71'lik artış yaşandı. Hükümet, hala evlilikleri teşvik edici tedbirler alıyor.

Tanıdığım kadarıyla, emekli hocamız da, benzer bir ikilemi hatırlatan, tamamen devletçi veya liberal bir anlayışa sahip değildi. Sadece, insan sağlığını, adeta kudsiyet atfederek, tartışılmaz görüyordu. Onun vaktiyle yaptığı Prometheus benzetmesi, karşılığını Zeus’tan değil ama ateşi götürdüğü halktan alışını trajik şekilde yansıtıyordu. Şüphesiz, her zaman olduğu gibi, konuyu günümüze getireceği kaçınılmazdı. Nitekim öyle oldu.

“Geçen yıl hastanede refakatçi olarak kalmış olduğum günlerde, hastalar, hemşireler ve doktorlarla yakın mesai içinde olmuş, o dünyayı biraz daha yakından tanımıştım. Uzun mesai saatlerinde, sanki hiç yorulmazlarmış gibi, hiç tükenmeyen bir canlılıkla hastaların acılarını dindirmeye koşuşturan sağlık personeline duyduğum saygı, insanoğlundan hiçbir şekilde umutsuz olmamayı getiriyordu. Orada hasta yakını olarak

yüz yüze gelmiş olduğum doktor, aynı zamanda geçici olarak kaldığım apartmanın karşı dairesinde oturmaktaydı. Onunla bir iki defa koridorda karşılaşmış ve selamlaşmıştık. Orta yaşlı biriydi. Sudan bahanelerle de olsa, arada bir konuşma fırsatı ortaya çıkıyordu. Almanca çalıştığını fark edince, arada bir laf atmak için bahane doğmuştu.

-Guten Tag, Wie geht es dir?

Yüzünde belli belirsiz bir gülümseme ile karşılık verirdi.

-Mir geht es gut. Wie geht es dir?

Hafif bir baş selamı. Tabii ki, hepsi o kadar.

“Sağlık personeline şiddet, her yerde ve her zaman vardı, ancak hiçbir zaman günümüzdeki kadar yaygın olmamıştı. Ne var ki, yabancı ülkelerde gözle görülür tedbirler alınsa da, doktorların sosyal medya hesaplarındaki paylaşımlarından, ülkemizde bu insanların dikkate değer ölçüde sahipsiz kaldıkları görülüyordu. Hükümetin şiddete karşı tedbir almak bir yana, temsilcileriyle arada bir adeta itibarsızlaştırmayı teşvik edercesine bir tutum takınmış olduğu intibaını veren demeç ve uygulamaları vardı. Bir taraftan, ülkeden ayrılanlar için hainliğe varan suçlamalarda bulunurken, diğer taraftan doktorun boğazına sarılmayı teşvik eden vekil demeçleri yan yana veriliyordu. Dönemin ulaştığımız özgürlük ortamını, ‘doktor dövmekle’ açıklayan bir anlaşılmaz zihniyet, garabet bir toplum kesiminde ifadesini buluyordu.

Eski dostumuz, bu açıklayıcı bilgilerden sonra tekrar kahramanına döndü.

“Ancak onun müstereddit halinde gidip gitmemekteki kararsızlığı hissediyordum. Azimliydi. Ve açıkça, varlığını hissettiğim tereddüdünü kabullenmekte zorlanıyordum. Bu insanlar, muhtemelen mesleklerinin

gereği olarak, durumu her yönüyle değerlendirirler, hızlı karar verirler ve derhal harekete geçerlerdi. Fakat onda, yabancı dil çalışmasına rağmen, bir belirsizlik vardı. Yurt dışına göç eden doktorların tercihlerinden dolayı sağlık sisteminin sıkıntıya girmesi kaçınılmazdı ve bu yaşanmaktaydı. Bundan dolayı onları suçlamak, tamamen haksızlıktı.

Yaşlı dostumuz, hastane günlerindeki tecrübesini anlatmaya devam etti.

“O gece, sanki geçmişte yaşayarak tecrübe etmiş olduğum bir dejavu halini, aldatıcı bir tekdüzeliği hissediyordum. Hastamın, loş ışıkta ve ıstırabın nasılsa izin vermiş olduğu kısa bir aralıkta kendisini uykuya teslim etmiş olduğunu fark ettim. Kapıdan koridora baktığımda, sanki o huzursuz gecenin sessizliğini her an uğursuz bir çığlığın böleceği endişesini yaşamaktaydım. İçime mi doğdu . . bilmiyorum. Fakat hemen fark ettim ki o lanetli ses gerçekti ve problemin kaynağı, içinde bulunduğum uzun koridordaki umutsuzların palyatif servisi değildi. Sesler oldukça uzaktan geliyor, ancak ne olduğu anlaşılmıyordu. Muhtemelen, ardı arkası kesilmeyen bağırışların ve gürültünün kaynağı zemin katta bulunan acil servisti. Başka türlü olamazdı. Dönüp hastama tekrar baktım. Adeta, huzurla huzursuzluk arasında gidip gelen sarkacın boşluğunda kaybolmuş gibi, kendisinden geçmiş uyuyordu. Sessiz ve hızlı bir şekilde sonu gelmeyen koridoru geçerek katlar arası merdivenlere ulaştım. Polis ekibi gelmiş ve az önceki çatışmaya müdahale etmişti. Kimlik kontrolü yaparak hasta yakınlarını serbest bırakıyorlardı. Az ileride solgun çehresiyle doktoru gördüm. Onun sakin görünen hal ve hareketlerinde hala belirgin bir kararlılık hali yoktu. Oyalanmadan hastamın yanına döndüğümde, onu

bıraktığım gibi, sakinleştiricilerin etkisini yitirdiği huzursuz uykusunda buldum.

Aramızdan biri söze karışarak konuya ilgisiz olmadığını katkısıyla gösterdi.

“Dünyanın her yerinde ve her zaman binlerce sayısız sağlık çalışanı şiddet olaylarına maruz kalıyor. Bu olaylar genellikle hasta yakınlarının uzun bekleme süreleri, yanlış anlama veya tedavi sonuçlarından duyduğu memnuniyetsizlikten kaynaklanıyor. Büyük salgın dönemi, bu tür davranışların artışında önemli bir rol oynadı. Ekonomik sorunlar, sosyal gerilimler ve genel hoşgörüsüzlük, sağlık çalışanlarını kolay hedef haline getiriyor. Diğer taraftan, şiddet olaylarına karşı cezaların caydırıcı olmaması veya hızlı uygulanmaması da, bu tür davranışları cesaretlendirebiliyor.

Yaşlı dostumuz, bu sözleri tasdik edercesine başıyla onayladı ve konuşmasına devam etti.

“Tamamen haklısınız. Hasta yakınlarının yaşadığı duygusal çöküntü, korku veya çaresizlik, bazen doktorlara yönelik haksız öfkeye dönüşebilmektedir. Ancak mesleğin etik idealizmine rağmen ağır çalışma koşullarıyla oluşan tükenmişlik sendromu da kaçınılmazdır. Benim sözünü ettiğim doktorun içsel bir dönüşüm geçirdiğini ve ifa ettiği mesleğine bu tecrübeden sonra yeni bir anlam kattığını sanmıyorum. Pek muhtemeldir ki, sadece değişen şartları gözden geçirdi.

Daha önce söze karışan arkadaşımız, lafı özel hastanelere kaydırarak bu konuda tecrübeli olduğunu gösterdi.

“Yurt dışındaki daha iyi yaşam koşulları ve daha düşük şiddet riski, sizin örneğinizde olduğu gibi, onları dil öğrenmeye sevk ediyor. Özellikle genç hekimlerde düşük maaş ve ağır çalışma koşulları, önce özel hastaneleri sonra da yurt dışını cazip hale getiriyor. Özel

hastaneler daha yüksek maaş, daha az hasta yükü ve daha iyi çalışma koşulları sunuyor. Ayrıca, şiddet olaylarının daha az rapor edilmesi, doktorlara daha güvenli bir ortam algısı veriyor. Şiddetin doktorların özel sektöre geçişine yol açtığı, ancak bunun eğitim kalitesini düşürdüğü ve deneyimli doktorların göçüyle uzmanlaşma sorunları yarattığı ileri sürülüyor. Özel hastanelerin daha kontrollü ortamı ve daha az hasta yoğunluğu, şiddet riskini azaltan faktörler olarak görülüyor. Sonuç itibarıyla, şiddet olayları, doktorları çaresiz bıraktı ve güvenli bir çalışma ortamı arayışını tetikledi.

Konunun dağılmakta olduğu hissini yaşadığımı söyleyebilirim. Bazı soruların cevapsız kaldığını düşünüyordum. Özel hastanelerin durumu bir sosyal gerçeklikti, kabul, ancak konuşmanın akışı ve insicamı bozulmuştu. Hastasının ve doktorun durumlarını merak ediyordum. Ne var ki, daha sonra, zihnimde yer eden bu soruları, yaşlı dostumuza sorma fırsatım da olmadı.

“80 Darbesinden sonra değişen ekonomik sistemle birlikte önü açılan özel hastanelerin sayısı son 20 yılda çok büyük artış gösterdi. Bu hastaneler, genellikle daha yüksek gelir grubuna hitap ediyor ve SGK ile anlaşmalı hizmetler dışında cepten ödeme gerektirebiliyor. Bu, hasta ve hasta yakınlarının daha “seçkin” bir profil oluşturmasına neden olabilir. Özel hastanelerde randevu süreleri daha kısa, bekleme süreleri daha az ve hasta başına ayrılan süre daha fazla. Bununla birlikte, özel hastanelerde şiddet yokmuş gibi davranılıyor, ama gerçek öyle değil. Özel hastanelerdeki olaylar, ya daha az rapor ediliyor ya da marka imajını koruma kaygısıyla kamuoyuna yansımıyor.

Yaşlı dostumuz, bir distopyanın habercisinden farksız bir durumu mırıldanıyordu sanki.

“Sağlık reformları ve acil servislerdeki yoğunluk gibi faktörler şiddeti tetikleyici unsurlar olarak öne çıktı. Bakanlığın verilerine göre, her yıl binlerce sağlık çalışanı şiddet olaylarına maruz kalıyor. İyi hal kağıdı alıp göç eden doktor sayısı ise, on yıl içinde 40 kat arttı. Sağlık çalışanının şiddete maruz kalma riskinin, diğer işlerde çalışanlara göre 16 kat daha fazla olduğu görüldü. Bugün hala umutsuzluk, tükenmişlik ve güvensizlikle göçler devam ediyor. İdealin ruhuyla çelişen bu gerçeklik, adeta beyaz önlüklerin önündeki siyah sayfalardan ibaret. Sanki mekanikleşmiş empati eksikliğinin vicdansız bir rutine dönüştüğü kurumsal karanlıkta kendisini açığa vuran zulmün kıvılcımlarıydı şiddetin acısı.

Suluova, 22. 07. 2025